

УДК 316.4

Сальнікова С.А., старший викладач кафедри соціології ІСН,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Місто крізь призму соціального самопочуття

В статті представлені результати вимірювання соціального самопочуття жителів міста Луцьк за допомогою тестової методики Н. Паниної та Е. Головахи. Крім розгляду загальної характеристики соціального самопочуття, побудовані та проаналізовані індекси достаточності соціальних благ по семи сферах соціального життя, обчислений Інтегральний індекс соціального самопочуття. Показатели ІИСС-20 побудовані також для різних шарів населення та по всіх районах міста, внаслідок чого виділена категорія жителів Луцька, чье соціальне самопочуття значно вище/ниже від загального показника по місту в цілому. Ситуація в області аналізується також з урахуванням економічного кризи в країні.

Ключевые слова: соціальне благо, соціальне самопочуття, рівень життя, характеристики районів міста.

На сьогодні особливої уваги соціологів заслуговує аналіз такого феномену як соціальне самопочуття. Важливість та **актуальність** досліджень пояснюється тим, що соціальне самопочуття населення в період глобальної соціальної трансформації є одним із найбільш узагальнених індикаторів реакції населення на соціальні перетворення, а тому може стати приводом для роздумів щодо пошуку оптимальних шляхів покращення сучасної ситуації в різних сферах суспільного життя.

Рівень соціального самопочуття населення пов'язаний з переважанням в конкретних соціальних умовах тих або інших соціальних проблем, що понад усе хвилюють людей. Скажімо, в суспільстві, що переживає період політичної нестабільності та економічної кризи, переважають емоції, пов'язані з безпекою і економічним виживанням. В період сучасної світової економічної кризи, яка характерна і для України, особливо актуальним постає питання самопочуття громадян в складних економічних умовах, які нині переживає держава.

Аналізом методів вимірювання того, наскільки добре/погано люди почуваються в своєму суспільстві, займався багато вчених, зокрема, Ф. Ендрюс, М. Кемпбелл, Дж. Робінсон, С. Уїті, Б. Ньюгартен, Р. Хавігхарстом, Ш. Тобін, М. Лоутон, Н. Бредберн, А. Козма, М. Стоунз, М. Фордіс, К. Шусслер [1, 192-198], особливо варто виділити українських вчених, авторів тестової методики вимірювання соціального самопочуття

ПСС¹ – доктора соціологічних наук Н. Паніну і доктора філософських наук Є. Головаху.

На думку цих учених, соціальне самопочуття є узагальненим індикатором реакції населення на соціальні перетворення. Оскільки люди підтримують ті або інші зміни в суспільстві, сподіваючись поліпшити своє власне становище в ньому, то інтегральна оцінка сприйняття ними власного благополуччя в основних сферах соціальної життєдіяльності є вирішальним критерієм визначення спрямованості (позитивної або негативної) суспільних змін. При вимірюванні соціального самопочуття необхідно орієнтуватися не на ситуативні емоційні стани, викликані сплесками і падіннями суспільних настроїв, а на самооцінку рівня благополуччя в реалізації основних соціальних потреб [2].

Ступінь задоволення людиною своїх соціальних потреб залежить від існуючої в суспільстві системи соціальних благ, їх виробництва і розподілу. Чим більше людина відчуває брак соціальних благ, тим гірше її соціальне самопочуття. Такий підхід до вимірювання одного з найважливіших показників благополуччя людей дозволяє здійснювати різносторонню оцінку сприйняття людиною свого становища в суспільстві і уникнути небезпеки вимірювання емоційних станів [3].

Коротко опишемо логіку створення методики. При формуванні системи емпіричних індикаторів соціального самопочуття Н.Паніною та Є.Головахою були виявлені основні сфери соціальної життєдіяльності, ступінь оцінки благополуччя в яких (достатність або брак відповідних соціальних благ) визначає загальний рівень соціального самопочуття індивіда в цілому. Звичайно, класифікація соціальної життєдіяльності по сферах в значній мірі умовна, проте такий підхід дозволяє проконтролювати індикатори під кутом максимально можливої кількості чинників, що визначають соціальне самопочуття людей.

При підготовці інструментарію характеристика кожної зі сфер обмежувалася рівним числом індикаторів соціального благополуччя; такий підхід підкреслював рівноцінну важливість кожної зі сфер у формуванні загального рівня соціального самопочуття. У результаті перший варіант опитувального листа включав по 4 індикатори, що описують певні блага в кожній з 11 основних сфер соціальної життєдіяльності. Повна версія методики вимірювання інтегрального індексу соціального самопочуття, що включає 44 питання про достатність соціальних благ, вперше була включена в інструментарій моніторингового дослідження Інституту соціології НАН України в 1995 році. Дещо спрощена, але обґрунтована, методика

¹ Інтегральний індекс соціального самопочуття

складається з 20 питань (ПСС-20), тому надалі щорічно в інструментарій опитувань включався короткий варіант методики, і лише в окремі роки (у тому числі і в 2005 році) використовувався її повний варіант ПСС-44 [4, 5].

Для вимірювання компонентів соціального самопочуття авторами була розроблена нова шкала — шкала достатності (соціальних благ):

- 1 - не вистачає
- 2 - важко сказати, вистачає чи ні
- 3 - вистачає
- 4 - не цікавить

Особливістю запропонованої шкали є дворівневість вимірювання. На рівні змістовного аналізу шкала розглядається як номінальна і дозволяє проаналізувати структуру соціального самопочуття: оцінити ступінь поширеності кожної потреби в суспільстві (цікавить — не цікавить), а також ступінь напруженості даної потреби в суспільстві (питома вага людей, які відчувають потребу в даному благо).

Для застосування складних математико-статистичних операцій номінальна шкала трансформується в трибальну порядкову (псевдометричну) за рахунок злиття позицій 2 і 4:

- 1 - не вистачає
- 2 - важко сказати, вистачає чи ні
- 3 - вистачає

При цьому мається на увазі, що ті люди, яких не цікавить те або інше благо, займають по даному пункту в емоційно-оцінному відношенні до даного блага нейтральне положення, аналогічне позиції «важко сказати» [1]. Таким чином, на другому рівні аналізу трансформація шкали дозволяє побудувати кількісний інтегральний показник — індекс соціального самопочуття.

Рівні соціального самопочуття для повної та скороченої методик представлені у таблиці 1.

Таблиця 1. Нормативні межі рівнів соціального самопочуття

Найменування рівня	Значення ПСС-44	Значення ПСС-20	Стандартизоване значення ПСС
Низький	44-65	20-27	менше 40
Понижений	66-71	28-29	40-44
Середній	72-86	30-40	45-55
Підвищений	87-91	41-42	56-60
Високий	92-132	43-60	більше 60

Методика вимірювання ПСС часто застосовується для вимірювання соціального самопочуття не лише населення України в цілому, а й різних регіонів та міст також [6, 7, 8, 9]; для вимірювання соціального самопочуття жителів міста Луцьк вона застосовується вперше.

Отже, **предметом** дослідження у даній статті є соціальне самопочуття лучан, для вимірювання якого застосуємо тестову методику ПСС-20. **Метою** дослідження є фіксація і аналіз соціального самопочуття лучан в умовах економічної кризи. Досягнення мети полягає у виконанні наступних **завдань**:

- представити загальну характеристику соціального самопочуття лучан;
- побудувати індекс достатності соціальних благ та Інтегральний індекс соціального самопочуття для жителів міста Луцьк;
- проаналізувати ситуацію в обласному центрі Волині в умовах економічної кризи.

Емпіричну основу статті складають дані соціологічного дослідження, проведеного Волинською обласною молодіжною громадською організацією «Асоціація молодих політиків і політологів» в квітні 2009 року², а також вторинні дані соціологічних моніторингів, проведених Інститутом соціології НАН України та Фондом «Демократичні ініціативи» (1995 - 2007 рр.).

Щодо емпіричних даних, то на їх основі автором статті було здійснено первинну обробку масиву (виведення відсотків по кожному індикатору-благу), побудовано індекси достатності соціальних благ та індекси соціального самопочуття, на основі яких здійснено аналіз проблематики та розраховано загалом по вибірці індекс ПСС-20. Останній індекс будується також і для деяких соціально-демографічних груп, виокремлених за категоріями статі, освіти, віку, соціального статусу тощо.

Практична значущість роботи полягає у фіксації і аналізі тих соціальних благ, які становлять локуси напруги в нашому місті. Їх виявлення є необхідною умовою проведення своєчасних заходів з боку влади і неурядових організацій, спрямованих на подолання причин соціальної невдоволеності у певних потребах. Особливо значущою є дана проблема в умовах економічної кризи.

Перейдемо до реалізації першого з трьох зазначених завдань. Представлення загальної змістовної панорами отриманих даних – розподіл відповідей населення по кожному окремому пункту-благу – дозволяє побачити особливості відношення населення до різних аспектів соціального життя; виявити точки напруги, що

² Обсяг вибірки становив N=600 осіб, вибірка репрезентативна за такими соціально-демографічними характеристиками як стать, вік, освіта, район проживання.

викликаються незадоволеними соціальними потребами, структуру актуальних потреб. Огляд первинного матеріалу дозволяє також конкретніше представити ту ситуацію, яка стоїть за кількісним значенням індексу соціального самопочуття. Тому нижче представлений короткий огляд первинного матеріалу за окремими пунктами тесту і сферами соціальної життєдіяльності, в рамках яких формуються складові соціального самопочуття населення.

Для початку представимо розподіл відповідей лучан по кожному пункту (певному соціальному благу), попередньо відсортувавши їх в порядку спадання за ознакою «не вистачає». Такий розподіл подано у наступній таблиці 2.

Таблиця 2. Розподіл відповідей лучан на питання-пункти тесту ПСС-20, (у %)

	Не вистачає	Важко сказати, вистачає чи ні	Вистачає	Не цікавить
Можливості повноцінно проводити відпустку	54.8	20.7	21.2	3.4
Повноцінного відпочинку	45.8	26.6	25.8	1.8
Можливості підробляти	41.2	15.1	27.4	16.3
Підходящої роботи	41.0	14.8	37.7	6.5
Необхідної медичної допомоги	40.5	31.8	25.8	1.8
Можливості харчуватися відповідно до своїх смаків	37.6	25.3	36.7	0.5
Здоров'я	36.5	25.9	37.5	0.2
Юридичної допомоги у захисті своїх прав і інтересів	34.3	34.8	23.0	7.8
Можливості працювати з повною віддачею	24.4	24.6	45.5	5.5
Модного і гарного одягу	21.2	17.8	38.7	22.3
Хорошого житла	20.3	19.9	58.8	1.0
Ініціативи і самостійності у вирішенні життєвих проблем	17.9	24.4	56.4	1.2
Сучасних економічних знань	17.1	33.9	32.8	16.2
Сучасних політичних знань	17.0	25.5	38.7	18.8
Вміння жити в нових суспільних умовах	16.9	26.8	51.8	4.5
Можливості купувати найнеобхідніші продукти	16.8	18.2	64.6	0.4
Впевненості у своїх силах	14.1	24.0	60.4	1.5
Необхідних меблів	13.7	20.7	63.4	2.3
Рішучості в досягненні своїх цілей	11.1	28.6	57.7	2.6
Необхідного одягу	8.5	14.6	76.1	0.9

Як видно з таблиці 2, жодне з благ не є таким, якого повною мірою вистачає усім жителям міста, що є цілком природно, оскільки людська задоволеність будь-чим навряд чи досягає коли-небудь свого апогею в масовому вимірі: певна частка незадоволення або невизначеності є припустимою. Та все ж спостерігається ситуація, за якої респонденти декларують суттєвий дефіцит певних благ. Зокрема, найбільш проблемними для лучан виявилися питання відпочинку (проведення відпустки, зокрема) та працевлаштування, медичного забезпечення, якісного харчування та здоров'я.

Поряд з тим жителі міста демонструють достатній рівень впевненості в своїх силах, політичної та економічної обізнаності, рішучості, забезпеченості найнеобхіднішими матеріальними потребами.

Побудуємо тепер індекси достатності благ за одинадцятьма виділеними авторами методики сферами соціального життя. Варто зауважити, що використання тесту ПСС-20 не дозволяє побудувати всі одинадцять індексів, лише сім (таблиця 3).

Таблиця 3. Розподіл індикаторів для побудови індексів достатності благ

1	СФЕРА СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
	Юридична допомога в захисті прав та інтересів
2	ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВА СФЕРА
	Задоволеність змістом роботи (наявність відповідної роботи)
	Задоволеність умовами і можливостями робочого місця
	Можливість отримання додаткових заробітків
3	ІНФОРМАЦІЙНО-КУЛЬТУРНА СФЕРА
	Достатність політичних знань
4	РЕКРЕАЦІЙНО-КУЛЬТУРНА СФЕРА
	Можливість проведення повноцінного дозвілля
	Можливість повноцінного відпочинку
	Стан здоров'я
	Можливість отримання необхідної медичної допомоги
5	МАТЕРІАЛЬНО-ПОБУТОВА (1-го рівня)
	Можливість купувати необхідні продукти
	Необхідний одяг
	Хороше житло
	Необхідні меблі
6	МАТЕРІАЛЬНО-ПОБУТОВА (2-го рівня)
	Можливість харчуватися відповідно до своїх смаків
	Модний і красивий одяг
7	ОСОБОВА СФЕРА (ЯКОСТІ ОСОБИ)
	Вміння жити в нових суспільних умовах
	Впевненість в своїх силах
	Рішучість в досягненні своєї мети
	Ініціатива і самостійність у вирішенні життєвих проблем

Кожен індекс достатності благ розраховується як середнє арифметичне відповідних йому індикаторів, виміряних за трибальною шкалою. Тому цей індекс змінюється в межах від 1 до 3: якщо отримане значення близьке до «1», то це означає недостатню забезпеченість даної сфери соціального життя, якщо ж до «3» – достатньо високу забезпеченість. Відповідно до отриманих значень індексів достатності благ побудуємо ієрархію сфер соціальної життєдіяльності, що визначають зниження загального рівня соціального самопочуття лучан, в порівнянні з відповідними показниками для населення загалом (таблиця 4).

Таблиця 4. Ієрархія сфер соціальної життєдіяльності та індекс достатності благ кожної сфери, (у балах; шкала: 1-3)

Сфери соціального життя	Індекс достатності благ (нас. загалом; 2007)	Індекс достатності благ (нас. м. Луцьк, 2009)
рекреаційно-культурна	1.62	1.83
соціальна безпека	1.36	1.89
професійно-трудова	1.90	2.02
матеріально-побутова (2-й рівень)	1.73	2.09
інформаційно-культурна	1.81	2.22
особові якості	1.91	2.42
матеріально-побутова (1-й рівень)	1.82	2.51

Хоча за два останні роки, окрім поточного, Інтегральний індекс соціального самопочуття значно зріс по всій Україні, відповідно дещо зросли й індекси достатності благ, та цікавим є той факт, що на перше місце за їх недостатністю «вийшла» рекреаційно-культурна сфера (тобто, відпустка, відпочинок, здоров'я та медична допомога), місцем якій «поступилася» сфера соціальної безпеки. На межі між вистачає/не вистачає знаходиться професійно-трудова сфера (наявність роботи, задоволеність її змістом, додаткові заробітки). Аналізуючи індекси, можна дійти висновку, що лучанам, як і багатьом іншим українцям, не вистачає повноцінної відпустки та відпочинку – можливо, тому вони так часто обирають позицію «здоров'я», адже друге великою мірою забезпечується першим. Наріжним каменем рекреаційно-культурної сфери залишається також позиція, пов'язана з можливістю отримувати необхідну медичну допомогу.

Розраховані індекси не вказують на наслідки економічної кризи в місті. Вони не відчутні ще й тому, що матеріально-побутова сфера (1-го рівня) – тобто наявність необхідного – залишається на хорошому рівні.

Виявивши ті соціальні блага, яких не вистачає лучанам (перші сім позицій у таблиці 2), побудуємо Інтегральний індекс соціального самопочуття як середнє

арифметичне всіх індикаторів, виміряних за тією ж 3-х бальною шкалою, матимемо значення, що дорівнює 43.59 або 44 бали.

Порівняно зі всеукраїнськими показниками (39 балів³ за даними Інституту соціології НАН України та фонду «Демократичні ініціативи» [4, 8]) рівень соціального самопочуття лучан зафіксовано дещо вищим від загальних тенденцій – 43.59 або 44 бали. Високе значення індексу вимагає обґрунтування. По-перше, пояснити його можна тим, що міське населення у порівнянні з сільським має вище значення ПСС (цю тенденцію виводять і описують автори методики у [10, 300-302], мова йде про міста, невеликі за обсягом населення, до яких відноситься і Луцьк). Окрім цього, економічна криза торкнулася перш за все тих міст, а отже, регіонів, в яких розташовані великі промислові гіганти; Луцьк аж ніяк не можна назвати промисловим гігантом. Інший аргумент щодо високого значення індексу – термін збору емпіричних даних: квітень 2008 року – це початок усвідомлення економічної кризи, наслідки якої лучани ще не відчують повною мірою (про що свідчать отримані результати).

Високий рівень соціального самопочуття (коли для України в цілому характерний середній рівень) для міського населення був зафіксований у 2005 році у місті Києві – 43 бали. О.Злобіна, аналізуючи структуру соціальних благ, аргументує його тим, що «кияни значно меншою мірою відчують нестачу політичних та економічних знань, ... впевненіші в своїх силах, рішучіші, ініціативніші порівняно з рештою населення України» [11, 7-8]. Крім того, опираючись на дані досліджень, авторка констатує коливання значення індексу протягом року. У нашій ситуації можна припустити, що повторні заміри також зафіксували б певне коливання показника ПСС, оскільки, по-перше, «термін дії» кризи збільшився, по-друге, «зростанням соціального самопочуття як оцінки доступності соціальних благ ... може супроводжуватися погіршенням емоційного стану як реакції на нереалізовані надмірні очікування людей від влади» [7].

Загалом отриманий показник свідчить про високий рівень соціального самопочуття лучан. Постає також питання, а чи однаково у місті почуваються різні верстви населення. Для цього ми побудували показники ПСС-20 для представників різних соціально-демографічних груп, і їх узагальнення представимо наступною таблицею.

Таблиця 5. Значення Інтегрального індексу соціального самопочуття у представників різних соціально-демографічних груп міста Луцька

³ 20-27 – низький рівень, 28-29 – понижений, 30-40 – середній, 41-42 – підвищений, 43-60 - високий

	N	Значення ПСС-20
СТАТЬ		
Чоловіча	266	44
Жіноча	296	43
ОСВІТА		
Н/середня, загальна середня	54	41
Середня спеціальна	198	42
Н/вища, вища	286	45
ВІК		
18 – 29	184	44
30 – 41	152	45
42 – 53	142	43
54 – 65	88	41
ВІРОСПОВІДАННЯ (церква)		
УПЦКП	252	44
УПЦМП	215	44
Інші (6)	61	42
СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС (1)		
Підприємець	59	48
Керівник	11	49
Фахівець з вищою освітою	63	47
Службовець	43	46
Найманий (кваліфікований) робітник	128	43
Некваліфікований робітник	22	41
Студент	59	43
Домогосподарка	54	42
Тимчасово безробітний	66	40
Пенсіонер	72	41
СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС (2)		
Керівники, підприємці	70	48
Фахівці з вищою освітою	106	46
Робітники	130	43
Непрацюючі	253	42
РАЙОН МІСТА (1)		
Відродження-40-й-Волі-Винниченка	173	48
Гнідава-Цукровий-Кичкарівка-Львівська	120	40
Гуща-Дубнівська-Цегельний-Ринок	70	39
Жовтневий-Липовець-Вишків-Теремно	118	45
Перемоги-Лазо-Московська	83	43
РАЙОН МІСТА (2)		
Віддалені райони	190	40
Центральна частина	374	46
ТИП ПОМІШКАННЯ		
Багатоквартирний будинок	389	44

Приватний будинок	169	42

Якщо проаналізувати наведену таблицю, то можна виділити тих, у кого вище значення показника соціального самопочуття порівняно із загальним (44 бали). Помітно, що молодші люди декларують вищий показник достатності благ, краще почувуються також ті, хто здобув вищу освіту, та ті, у кого вищий соціальний статус. Виділяються деякі райони міста доволі високим значенням ПСС – проспекти Відродження, Волі, Винниченка – фактично центральна кільцева, а також доволі низьким значенням – Гуща, Кичкарівка, Львівська та інші – райони «старого» міста з приватними будинками. У зв'язку з цим ми також подивилися значення показника за типом помешкання, виявилось, що мешканці приватних будинків мають нижче від загального соціальне самопочуття. Можна зробити висновок про те, що жителям приватних секторів значно не вистачає тих соціальних благ, які є у жителів багатоповерхівок, або центральних районів міста. Гіпотетично можна припустити, що соціальне самопочуття людини залежить від типу його помешкання, або, що точніше, від престижності мікрорайону, в якому вона проживає. Відомо, що житлові мікрорайони міста різняться між собою за рядом характеристик; в зв'язку з цим респондентам пропонувалося оцінити мікрорайон, в якому вони проживають, за 5-бальною шкалою (де 1 означає «дуже погано», а 5 – «дуже добре»). Для зручності інтерпретації в нижченаведених таблицях подано середні оцінки характеристик житлового мікрорайону. Зокрема, з таблиці 8 чітко помітні ті характеристики, які є проблемними як для будь-якого мікрорайону, так і для міста в цілому. Це – стан доріг, стан дворів, благоустрій мікрорайону, забезпеченість дитячими ігровими майданчиками, медичне обслуговування в поліклініках, освітлення в нічний час. З впевненістю можна констатувати, що даний набір проблем характерний і для більшості українських міст.

В середніх оцінках характеристик житлового мікрорайону за типом помешкання на перший погляд не спостерігається значних відмінностей, хоча незначущою різниця є лише щодо водопостачання будинку та забезпеченості транспортними маршрутами (таблиця 6).

Таблиця 6. Середні значення характеристик житлового мікрорайону за типом помешкання

Характеристики житлового мікрорайону	Приватні будинки	Багатоповерхові будинки	Відмінність оцінок	Загалом по місту

Стан доріг	1.7	2.2	-0.5*	2.0
Стан дворів	2.9	2.5	0.4*	2.6
Благоустрій мікрорайону	2.5	2.9	-0.4*	2.8
Забезпеченість дитячими ігровими майданчиками	2.5	3.0	-0.5*	2.8
Медичне обслуговування в поліклініках	2.6	2.9	-0.3*	2.8
Освітлення в нічний час	2.6	2.9	-0.3*	2.8
Водопостачання будинку	3.6	3.7	-0.1	3.7
Постачання тепла в будинок	3.7	4.0	-0.3*	3.9
Газопостачання будинку	3.6	4.2	-0.6*	4.0
Забезпеченість транспортними маршрутами	3.9	4.0	-0.1	4.0
Зручність розташування дитсадків	3.8	4.0	-0.2*	4.0
Зручність розташування шкіл	3.8	4.2	-0.4*	4.1

* Різниця значуща на рівні 1%

Якщо ж об'єднати згідно таблиці 5 райони з нижчим значенням соціального самопочуття і більш вищим в дві групи, а потім для кожної обчислити середні значення характеристик житлового мікрорайону, то різниця між виділеними групами виявляється доволі істотною: віддалені райони міста (в основному з приватними або неprestижними забудовами) майже по всіх позиціях «програють» центральним районам міста (таблиця 7), незначущою є лише відмінність в оцінюванні стану дворів.

Таблиця 7. Середні значення характеристик житлового мікрорайону за двома групами районів міста

Характеристики житлового мікрорайону	Віддалені райони міста ⁴	Центральна частина міста ⁵	Відмінність оцінок	Загалом по місту
Стан доріг	1.8	2.3	-0.5*	2.0
Стан дворів	2.4	2.6	-0.2	2.6
Благоустрій мікрорайону	2.3	3.2	-0.9*	2.8
Забезпеченість дитячими ігровими майданчиками	2.2	3.3	-1.1*	2.8
Медичне обслуговування в поліклініках	2.1	3.1	-1.0*	2.8
Освітлення в нічний час	2.3	3.1	-0.8*	2.8
Водопостачання будинку	3.2	3.8	-0.6*	3.7
Постачання тепла в будинок	3.2	4.4	-1.2*	3.9
Газопостачання будинку	3.3	4.6	-1.3*	4.0
Забезпеченість транспортними маршрутами	3.5	4.5	-1.0*	4.0
Зручність розташування дитсадків	3.4	4.3	-0.9*	4.0

⁴ Кичкарівка, Львівська, Гнідава, Цукровий, Дубнівська, Цегельний, Гуца

⁵ Винниченка, Перемоги, Волі, Відродження, 40-й квартал

Зручність розташування шкіл	3.3	4.7	-1.4*	4.1

* Різниця значуща на рівні 1%

Спостерігається у масиві даних кореляція між значенням ПСС-20 та загальною оцінкою району⁶, в якому проживає респондент, зокрема, вона є значущою у випадку поділу міста⁷ на віддалені райони та центральні (таблиця 8).

Таблиця 8. Кореляція між ПСС-20 та оцінками ситуації в районі

Райони міста	Коефіцієнт кореляції	Значущість коефіцієнту кореляції
Віддалені райони	0.355	.000
Центральна частина	0.097	.052

Узагальнюючи все вищесказане можемо стверджувати, що в місті виділяється категорія населення з вищим від загального значенням соціального самопочуття. Це – особи до 40 років, керівники, підприємці, службовці, фахівці з вищою освітою (дійсно категорія осіб з вищою освітою). Відповідно, нижчим від загального значенням соціального самопочуття характеризується менш захищена верства населення міста. Можна стверджувати, що стан соціального дискомфорту у значної частини населення викликаний низьким рівнем життя.

На завершення аналізу даних варто зауважити, що в результатах методики вимірювання соціального самопочуття відображається не тільки реальний стан благополуччя лучан, а й наслідки соціальної політики, яка реалізовується як на місцевому рівні, так і на рівні держави в цілому. З метою вивчення динаміки соціального самопочуття варто проводити моніторингові вимірювання цього важливого показника соціальної захищеності населення і для жителів міста Луцьк принаймні щороку.

Література: 1. Панина Н.В. Избранные труды по социологии: В трех томах. – Том II. Теория, методы и результаты социологического исследования образа жизни, психологического состояния и социального самочувствия населения / Сост. и ред. Е.И. Головаха. – К.: Факт, 2008. – 312 с. 2. Головаха Е.И., Панина Н.В. Интегральный индекс социального самочувствия: конструирование и применение социологического теста в массовых опросах. — К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1997. 3. <http://www.niss.gov.ua/Table/51006/socycolog.htm> 4. Головаха Є., Паніна Н. Соціальне самопочуття населення України (1995-2008 рр.) // Українське суспільство 1992-2008. Соціологічний моніторинг. - К.: ІС НАНУ, 2008. - С. 259-266. 5. Головаха Є.І., Паніна Н.В. Українське суспільство 1992-2008: Соціологічний моніторинг. - К.: ІС НАНУ, 2008. - 85 с. 6. http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VMSU/2007-02/07shgmii.htm 7.

⁶ Оцінка вимірюється також за 5-ти бальною шкалою, де 1 – висока оцінка, 5 – низька оцінка

⁷ У випадку поділу міста на п'ять районів (таблиця 5) незначущою є кореляція для першого, який представляє собою центральні кільцеві вулиці міста

<http://www.niss.gov.ua/Monitor/September/1.htm> 8. <http://dif.org.ua/ua/publications/pp/8> 9. <http://www.diac.com.ua/analytics/paper1799.html> 10. Головаха Є., Паніна Н. Українське суспільство – 2003. Соціологічний моніторинг. - К.: Ін-т соціології НАНУ, 2003. - С. 293-302. 11. Злобіна О. Соціальне самопочуття та вдоволення киян життям у місті // Політичний портрет України. Часопис фонду «Демократичні ініціативи». – К.: «Демократичні ініціативи», №36, 2006. – С. 6-20.